Поліна ЯКИМЕНКО,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогічної освіти
Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика (м. Миколаїв)
e-mail: serdolik1@hotmail.com

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасне реформування загальної середньої освіти в Україні пов’язане не лише з оновленням змісту навчання, а й зі зміною характеру взаємин між усіма учасниками освітнього процесу. Однією з ключових складових формули Нової української школи є педагогіка партнерства, яка орієнтує школу на співпрацю, взаємну довіру, повагу до особистості та спільну відповідальність за освітні результати. У Концепції Нової української школи педагогіка партнерства безпосередньо пов’язується зі спілкуванням, взаємодією та співпрацею між учителем, учнем і батьками [1, с. 14–15]. Тому актуальним є осмислення її можливостей як основи ефективної взаємодії в умовах сучасної початкової школи.

Метою дослідження є розкриття сутності педагогіки партнерства та визначення основних умов, форм і засобів ефективної взаємодії вчителя, молодших школярів і батьків у контексті реалізації ідей Нової української школи. Педагогіку партнерства доцільно розглядати не як окрему технологію чи сукупність епізодичних заходів, а як цілісну модель організації освітніх відносин. Її зміст ґрунтується на визнанні дитини активним суб’єктом навчання, а вчителя й батьків – партнерами, які створюють умови для розвитку її здібностей, самостійності, відповідальності та здатності робити усвідомлений вибір.

Науковці пов’язують партнерську взаємодію з гуманізацією освітнього середовища та переходом від суб’єкт-об’єктної до суб’єкт-суб’єктної моделі відносин. Серед її провідних принципів виокремлюють повагу до особистості, доброзичливість, позитивне ставлення, довіру, діалог, взаємоповагу, розподілене лідерство, рівність сторін, добровільність прийняття зобов’язань і відповідальність за виконання домовленостей [2, с. 257–262]. У дослідженнях партнерської взаємодії в НУШ також наголошено на значенні довіри, рівності, розподіленого лідерства та поваги

до особистості молодшого школяра [3, с. 95–102]. Сукупність цих принципів визначає демократичний характер сучасного освітнього процесу.

Особливого значення педагогіка партнерства набуває в початковій школі. Саме на цьому етапі дитина засвоює не тільки базові знання й способи навчальної діяльності, а й досвід взаємодії, співробітництва, відповідального вибору, висловлення власної думки та поваги до позиції іншої людини. Державний стандарт початкової освіти орієнтує освітній процес на формування компетентностей і наскрізних умінь, що передбачає активну участь учня в навчанні [4]. Відповідно, роль учителя поступово змінюється: педагог не обмежується передаванням готової інформації, а організовує діяльність, підтримує дитячу ініціативу, створює ситуації вибору, допомагає учневі усвідомлювати власні результати та будувати індивідуальну освітню траєкторію.

Ефективне партнерство «учитель – учень» передбачає безпечну психологічну атмосферу, у якій дитина не боїться ставити запитання, висловлювати припущення, помилятися та шукати власний спосіб розв’язання навчального завдання. Практичними засобами такої взаємодії можуть бути ранкові зустрічі, робота в парах і малих групах, навчальні проєкти, дослідницькі завдання, дискусії, колективне вироблення правил класу, взаємооцінювання й самооцінювання, рефлексивні вправи. Важливо, щоб учитель не лише формально застосовував інтерактивні методи, а забезпечував реальну можливість для голосу дитини: почути її позицію, пояснити причини педагогічного рішення, запропонувати вибір там, де він є можливим, та залучити учнів до спільного планування окремих видів діяльності.

Не менш значущим є партнерство школи з родиною. У моделі НУШ батьки розглядаються не як зовнішні спостерігачі або лише отримувачі інформації про успішність дитини, а як учасники освітнього процесу. Співпраця вчителя з батьками має будуватися на регулярному двосторонньому спілкуванні, узгодженні очікувань, повазі до сімейного досвіду, конфіденційності та орієнтації на потреби дитини. Дослідники педагогіки партнерства підкреслюють, що вчитель, учень і батьки мають бути об’єднані спільними цілями та відповідальністю за результат, зберігаючи рівне право на повагу й доброзичливе ставлення [2, с. 257–262].

Доцільними формами взаємодії з батьками є індивідуальні консультації, тематичні зустрічі, педагогічні майстерні, спільні проєкти, родинні творчі заходи, анкетування, обговорення індивідуального прогресу дитини, а також цифрова комунікація за попередньо узгодженими правилами. Водночас кількість контактів сама по собі не є показником партнерства. Визначальними є якість комунікації та характер взаємин. Повідомлення вчителя мають бути конкретними, коректними й орієнтованими не на оцінювання особистості дитини, а на опис її навчального поступу, труднощів і можливих способів підтримки. У складних ситуаціях продуктивною є модель спільного пошуку рішення: «що відбувається – якої мети прагнемо – що може зробити школа – що може зробити родина – як зрозуміємо, що ситуація покращилася».

Партнерська взаємодія потребує й належної комунікативної компетентності педагога. Учитель має вміти вести діалог, активно слухати, надавати конструктивний зворотний зв’язок, попереджати ескалацію конфліктів, домовлятися про правила взаємодії та враховувати різні освітні й соціальні потреби учасників процесу. У чинному професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти професійна діяльність педагога розглядається через систему компетентностей і трудових функцій, що відповідає сучасному розумінню вчителя як організатора взаємодії та розвитку учнів [5]. Отже, педагогіка партнерства вимагає від учителя не зменшення професійної відповідальності, а навпаки – високої культури комунікації, рефлексивності та здатності вибудовувати професійні межі.

Суттєвим викликом для реалізації партнерської моделі є ризик формального трактування рівності учасників. Партнерство не означає однаковості ролей учителя, учня і батьків. Учитель відповідає за професійно обґрунтовану організацію освітнього процесу, безпеку та педагогічну доцільність рішень; батьки мають особливу відповідальність за підтримку й виховання дитини; учень відповідно до віку поступово набуває досвіду самостійності та відповідальності за власне навчання. Рівноправність у партнерстві передусім означає визнання гідності кожного, право бути почутим, прозорість домовленостей і відсутність приниження чи авторитарного тиску.

В умовах воєнних і суспільних викликів значення партнерства посилюється. Змішане й дистанційне навчання, переміщення сімей,

нерівний доступ до ресурсів, емоційне напруження та переривання освітнього процесу потребують більшої гнучкості й узгодженості дій школи та родини. У таких умовах партнерська комунікація має бути передбачуваною та підтримувальною: важливо завчасно визначати канали зв'язку, не перевантажувати родини дублюванням повідомлень, встановлювати реалістичні строки виконання завдань, надавати альтернативні способи участі в навчанні та своєчасно повідомляти про зміни. Водночас необхідно зберігати баланс між підтримкою дитини та розвитком її самостійності, щоб допомога дорослих не перетворювалася на виконання навчальних завдань замість учня.

Перспективним напрямом розвитку педагогіки партнерства є системне формування культури взаємодії на рівні всього закладу освіти. Окремому вчителеві складно підтримувати партнерську модель, якщо загальношкільні правила комунікації залишаються непрозорими або суперечливими. Тому важливими є єдині етичні засади взаємодії, зрозумілі процедури розв'язання конфліктних ситуацій, підтримка учнівського та батьківського самоврядування, командна робота педагогів, залучення психологічної служби та створення можливостей для професійного розвитку вчителів. Партнерська культура має проявлятися не лише під час свят чи спільних заходів, а в щоденних рішеннях, способах надання зворотного зв'язку та ставленні до ініціатив учнів і батьків.

Отже, педагогіка партнерства є однією з фундаментальних засад Нової української школи та важливою умовою створення дитиноцентрованого, безпечного й діяльнісного освітнього середовища. Її ефективність визначається не кількістю форм співпраці, а якістю взаємин між учителем, учнем і батьками. Основою таких взаємин є повага до особистості, довіра, діалог, добровільність співпраці, чіткість ролей і спільна відповідальність за розвиток дитини. Послідовна реалізація цих принципів сприяє підвищенню навчальної мотивації молодших школярів, розвитку їхньої самостійності, конструктивній взаємодії родини зі школою та формуванню освітнього середовища, в якому кожний учасник має можливість бути почутим і долучитися до спільного результату.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ, 2016. 40 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 19.09.2026).

2. Миколайчук А. В. Нова українська школа: ресурси освіти для партнерської взаємодії. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2023. Вип. 211. С. 257–262. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-257-262 (дата звернення: 10.10.2026).

3. Починок Є. А. Партнерська взаємодія як інноваційний компонент Нової української школи. *Академічні студії. Серія «Педагогіка».* 2023. Вип. 1. С. 95–102. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.1.14 (дата звернення: 10.10.2026).

4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-%D0%BF (дата звернення: 19.09.2026).

5. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. № 1225. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf (дата звернення: 19.09.2026).

6. Поліщук О. Педагогіка партнерства як ключовий компонент Нової української школи. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2022. № 2 (9). С. 130–135. DOI: https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267106 (дата звернення: 10.10.2026).